

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ŽANA RIŠĀRA DELATŪRA
[JEAN RICHARD DE LA TOUR]

SECINĀJUMI,
sniegti 2022. gada 3. martā¹

Lieta C-420/20

HN

**Kriminālprocess,
piedaloties**

Sofijska rayonna prokuratura

(*Sofijski Rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa, Bulgārija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās – Direktīva (ES) 2016/343 – 8. panta 1. punkts – Tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā – 8. panta 2. punkts – Atteikšanās no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā – Atgriešanas lēmuma, ko papildina aizliegums iecerēt un uzturēties un kas pasludināts attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, kurš ir apsūdzētais kriminālprocesā, izpilde – Saderība

I. Ievads

1. Izskatāmo lietu raksturo paradokss, kas noved pie grūti pārvaramas pretrunas. Ieinteresētā persona, Albānijas pilsonis, ir apsūdzētais kriminālprocesā, ko Bulgārijas tiesībsargājošās iestādes veic sakarā ar smaga nozieguma izdarīšanu, saistībā ar kuru Bulgārijas Kriminālprocesa kodeksa normās ir paredzēts, ka viņam ir jābūt klāt savas lietas izskatīšanā tiesā. Vienlaikus Bulgārijas Likuma par ārvalstniekiem noteikumi prasa, lai viņš tiktu izraidīts uz savu izcelsmes valsti un lai viņam tiktu aizliegts uzturēties un iecerēt Bulgārijas teritorijā piecus gadus. No minētā izriet, ka šai attiecīgajai personai tiek liegts ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā, kaut gan tai ir pienākums to darīt saskaņā ar valsts tiesību normām un tai ir tiesības uz to saskaņā ar Savienības tiesību normām.

2. Ar prejudiciālajiem jautājumiem iesniedzējtiesa tāpat būtībā lūdz Tiesu precizēt, kādā mērā Direktīvas (ES) 2016/343² 8. pantā garantētās apsūdzētā tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā ļauj dalībvalstij izpildīt atgriešanas lēmumu, ko papildina iecelošanas un uzturēšanās aizliegums attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, kurš ir apsūdzēts smaga nozieguma izdarīšanā un kurš vēl nav ticis notiesāts.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2016. gada 9. marts) par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā (OV 2016, L 65, 1. lpp.).

3. Šajos secinājumos vispirms izklāstīšu iemeslus, kuru dēļ šie jautājumi ir jāizvērtē, ņemot vērā, pirmkārt, Direktīvas 2016/343 noteikumus par tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un, otrkārt, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/115/EK (2008. gada 16. decembris) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi³, normas.

4. Turpinājumā paskaidrošu iemeslus, kādēļ situācijā, kad attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, kurš ir apsūdzētais kriminālprocesā, tiek pieņemts atgriešanas lēmums, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkta prasību ievērošana prasa, lai katrā atsevišķā gadījumā tiktu pārbaudīts, vai šāda lēmuma tūlītēja izpilde ļauj šim valstspiederīgajam klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un, attiecīgā gadījumā, vai izraidīšana nav jāatliek vai ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums nav jāatsauc vai jāaptur saskaņā ar atbilstošajiem Direktīvas 2008/115 noteikumiem.

5. Es arī norādīšu, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punktā izklāstītajiem noteikumiem nav pretrunā tas, ka minēto valstspiederīgo dalībvalsts tiesā bez viņa klātbūtnes ar nosacījumu, ka viņš ir savlaicīgi ticis informēts ne tikai par lietas izskatīšanu tiesā un par neierašanās tiesā sekām, bet arī par īpašiem viņam pieejamiem pasākumiem, lai viņš varētu ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā, vai ka šo personu, tai esot informētai par lietas izskatīšanu tiesā, pienācīgi pārstāv tās pilnvarots vai valsts nozīmēts advokāts.

6. Savukārt izklāstīšu arī iemeslus, kuru dēļ šim pantam ir pretrunā tas, ka tiesvedība notiek aizmuguriski, ja apsūdzētais, pat ja viņš bijis informēts par neierašanās tiesā sekām, ir paudis vēlmi atteikties no savām tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tikai izmeklēšanas stadijas laikā, kad lietas izskatīšanas tiesā datums nebija noteikts.

7. Visbeidzot precizēšu, kādēļ Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktam, saskaņā ar kuru dalībvalstis nodrošina, lai apsūdzētajiem būtu tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, manā ieskatā ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir paredzēts, ka apsūdzētajam ir pienākums ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

1. Direktīva 2016/343

8. Direktīvā 2016/343 saskaņā ar tās 1. pantu “Priekšmets” ir ietverti minimālie noteikumi attiecībā uz, pirmkārt, konkrētiem nevainīguma prezumpcijas aspektiem un, otrkārt, tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

9. Šīs direktīvas 8. panta “Tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā” 1.–4. punktā ir paredzēts:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

³ OV 2008, L 348, 98. lpp.

2. Dalībvalstis var paredzēt, ka tiesas sēde, kurā var tikt pieņemts nolēmums par aizdomās turētā vai apsūdzētā vainīgumu vai nevainīgumu, var notikt bez minētās personas klātbūtnes ar noteikumu, ka:

- a) aizdomās turētais vai apsūdzētais ir pienācīgā laikā informēts par tiesas sēdi un par neierašanās sekām; vai
- b) aizdomās turēto vai apsūdzēto, kas ir informēts par tiesas sēdi, pārstāv pilnvarots advokāts, kuru izraudzījis aizdomās turētais vai apsūdzētais, vai valsts.

3. Nolēmumu, kas ir pieņemts saskaņā ar 2. punktu, var izpildīt attiecībā uz konkrēto aizdomās turēto vai apsūdzēto.

4. Gadījumos, kad dalībvalstis paredz iespēju, ka tiesas sēdes var notikt bez aizdomās turēto vai apsūdzēto klātbūtnes, bet nav iespējams panākt atbilstību šā panta 2. punktā paredzētajiem nosacījumiem, jo, neskatoties uz saprātīgiem centieniem aizdomās turēto vai apsūdzēto atrast, personas atrašanās vieta nav zināma, dalībvalstis var noteikt, ka nolēmumu tomēr var pieņemt un izpildīt. Minētajā gadījumā dalībvalstis nodrošina, ka gadījumos, kad aizdomās turētie vai apsūdzētie ir informēti par nolēmumu, jo īpaši, kad minētās personas ir aizturētas, tās informē arī par iespēju minēto nolēmumu pārsūdzēt un par tiesībām uz lietas izskatīšanu no jauna vai par citu tiesību aizsardzības līdzekli saskaņā ar 9. pantu.”

10. Minētās direktīvas 9. pantā “Tiesības uz lietas izskatīšanu no jauna” ir noteikts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka gadījumos, kad aizdomās turētie vai apsūdzētie nepiedalās klātienē savas lietas izskatīšanā tiesā un kad nav izpildīti 8. panta 2. punktā paredzētie nosacījumi, tiem ir tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā no jauna vai uz citu tiesiskās aizsardzības līdzekli, kurš dod iespēju no jauna noskaidrot lietas faktus, tostarp pārbaudīt jaunus pierādījumus, un kura rezultātā sākotnējo nolēmumu varētu atcelt. Minētajā sakarā dalībvalstis nodrošina, ka minētajiem aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem ir tiesības uz klātbūtni, efektīvi piedalīties saskaņā ar valsts tiesību aktos paredzētajām procedūrām un izmantot tiesības uz aizstāvību.”

2. Direktīva 2008/115

11. Saskaņā ar Direktīvas 2008/115 1. pantu “Priekšmets” tajā “ir noteikti kopēji standarti un procedūras, kas dalībvalstīs ir jāpiemēro attiecībā uz nelikumīgi uzturošos trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, ievērojot pamattiesības kā galvenos [Savienības] tiesību, kā arī starptautisko tiesību principus [..]”.

12. Šīs direktīvas 3. pantā “Definīcijas” ir noteikts:

“Šajā direktīvā piemēro turpmāk minētās definīcijas:

[..]

- 4) “atgriešanas lēmums” ir administratīvs vai tiesas lēmums vai akts, kurā norādīts vai konstatēts, ka trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās ir nelikumīga, un noteikts vai konstatēts atgriešanās pienākums;

- 5) “izraidīšana” ir atgriešanās pienākuma izpilde piespiedu kārtā, proti, fiziska izvešana no dalībvalsts;
- 6) “ieceļošanas aizliegums” ir administratīvs vai tiesas lēmums vai akts, kas uz noteiktu laika posmu aizliedz ieceļot un uzturēties dalībvalsts teritorijā un kas pievienots atgriešanas lēmumam;

[..]”

13. Minētās direktīvas 9. panta “Izraidīšanas atlikšana” 2. punktā ir noteikts šādi:

“Dalībvalstis var atlikt izraidīšanas izpildi uz atbilstošu laika posmu, ņemot vērā konkrēta gadījuma īpašos apstākļus. Dalībvalstis jo īpaši ņem vērā:

- a) trešās valsts valstspiederīgā fizisko stāvokli vai garīgās spējas;
- b) tehniskus iemeslus, piemēram, transporta trūkums, vai izraidīšanas neiespējamību personu apliecinošu datu trūkuma dēļ.”

14. Šīs pašas direktīvas 11. panta “Ieceļošanas aizliegums” 3. punkta ceturtajā daļā ir noteikts:

“Atsevišķos gadījumos vai konkrētām kategorijām dalībvalstis var atsaukt vai apturēt ieceļošanas aizliegumu citu iemeslu dēļ [kas nav minēti iepriekšējās daļās].”

B. Bulgārijas tiesības

1. Kriminālprocesa kodekss

15. *Nakazatelno-protsesualen kodeks* (Kriminālprocesa kodekss)⁴ 247.b pantā ir noteikts:

“(1) [...] Pēc tiesneša referenta rīkojuma apsūdzētajam izsniedz apsūdzības raksta kopiju. Ar apsūdzības raksta izsniegšanu apsūdzēto informē par plānoto pirmstiesas uzklauššanu un 248. panta 1. punktā minētajiem jautājumiem, viņa tiesībām ierasties tiesā ar viņa izraudzītu aizstāvi, viņam paredzēto iespēju gadījumos, kas minēti 94. panta 1. punktā, lūgt nodrošināt aizstāvi, kā arī to, ka krimināllieta var tikt izskatīta un iztiesāta bez apsūdzētā klātbūtnes, ievērojot 269. panta prasības.

(2) Par pirmstiesas uzklauššanu un par 248. panta 1. punktā minētajiem jautājumiem paziņo prokuroram un advokātam, kā arī cietušajam vai viņa mantiniekiem, vai cietušajai juridiskai personai, kuri tiek informēti par viņu tiesībām pilnvarot advokātu.

[..]”

⁴ Turpmāk tekstā – “NPK”.

16. *NPK* – redakcijā, kas piemērojama pamatlietas faktiem, – 248. panta 1. punktā ir paredzēts šādi:

“[..] Pirmstiesas uzklausišanā izskata šādus jautājumus:

[..]

2. vai pastāv pamats kriminālprocesa izbeigšanai vai apturēšanai;

3. vai pirmstiesas procesā nav pieļauts novēršams būtisks procesuāls pārkāpums, kas ierobežotu apsūdzētā, cietušā vai viņa mantinieku procesuālās tiesības;

4. vai lietas izskatišanā ir pamats piemērot īpašus noteikumus;

[..]

8. tiesas sēdes datuma un uz to izsaukamo personu noteikšana.”

17. *NPK* 269. pantā ir noteikts:

“(1) Lietās par smagu noziegumu, apsūdzētā klātbūtne tiesas sēdē ir obligāta.

(2) Tiesa var noteikt, ka apsūdzētajam jāpiedalās tiesas sēdē arī lietās, kurās viņa klātbūtne nav obligāta, ja tas ir nepieciešams objektīvās patiesības noskaidrošanai.

(3) Ja vien tas netraucē objektīvās patiesības noskaidrošanai, lietu var iztiesāt bez apsūdzētā klātbūtnes, ja:

1. viņš neatrodas norādītajā adresē vai ir to nomainījis, neinformējot atbildīgo iestādi;

2. viņa dzīvesvieta valstī nav zināma un tā nav noskaidrota arī pēc plaša mēroga pārbaudes;

3. [..] pienācīgi uzaicināts ierasties tiesā, viņš nav norādījis pamatotus iemeslus, kas attaisnotu viņa neierašanos tiesā, un ir tikusi ievērota 247.b panta 1. punktā paredzētā procedūra;

4. [..] viņš atrodas ārpus Bulgārijas Republikas teritorijas un:

a) viņa dzīvesvieta nav zināma;

b) viņu nevar izsaukt uz tiesu citu iemeslu dēļ;

c) viņš ir ticis pienācīgi uzaicināts ierasties tiesā un nav norādījis pamatotus neierašanās iemeslus.”

2. Likums par ārvalstniekiem Bulgārijas Republikā

18. Ar 1998. gada 23. decembra *Zakon za chuzhdentsite v Republika Bulgaria* (Likums par ārvalstniekiem Bulgārijas Republikā)⁵, redakcijā, kas piemērojama pamatlietas faktiem, ir transponēta Direktīva 2008/115⁶.

19. Saskaņā ar *ZChRB* 10. panta 1. punktu:

“(1) [...] Vīzas izsniegšanu vai ieceļošanu valsti ārvalstniekam atsaka, ja:

[..]

7. [...] viņš mēģinājis ieceļot valsts teritorijā vai šķērsot to tranzītā, izmantojot nederīgus vai viltotus dokumentus, vīzu vai uzturēšanās atļauju;

[..]

22. [...] ja ir pieejama informācija, ka viņa ieceļošanas mērķis ir izmantot valsti kā tranzīta punktu migrācijai uz kādu trešo valsti;

[..].”

20. Saskaņā ar *ZChRB* 10. panta 2. punktu:

“(2) [...] Gadījumos, kas minēti 1. punktā, var izsniegt vīzu vai atļaut ieceļot Bulgārijas Republikas teritorijā humānu apsvērumu dēļ vai gadījumos, kad to prasa valsts intereses vai starptautisko saistību ievērošana.”

21. Saskaņā ar *ZChRB* 41. panta 5. punktu:

“[...] Atgriešanu piemēro, ja:

[..]

5. [...] tiek konstatēts, ka ārvalstnieks ir šķērsojis valsts robežu saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, bet ir mēģinājis to atstāt, izmantojot šiem nolūkiem neparedzētas vietas vai izmantojot nederīgu vai viltotu pasi vai līdzvērtīgu ceļošanas dokumentu.”

22. *ZChRB* 42.h panta 1. punktā ir noteikts šādi:

“[...] Aizliegumu ieceļot un uzturēties Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā piemēro, ja:

1. ir izpildīti 10. panta 1. punktā paredzētie nosacījumi;

[..]

⁵ DV Nr. 153, turpmāk tekstā – “*ZChRB*”.

⁶ Pēc Tiesas lūguma sniegt skaidrojumus iesniedzējtiesa ir precizējusi, ka 2009. gada 15. maija *Zakon za izmenenie i dopalnenie na zakona za chuzhdentsite v Republika Balgaria* (Likums par grozījumiem Likumā par ārvalstniekiem Bulgārijas Republikā, DV Nr. 36) 16. punktā ir norādīts, ka ir tikušas ieviestas Direktīvas 2008/115 prasības.

- (3) [...] Aizliegumu ieceļot un uzturēties Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā nosaka uz [ne vairāk kā] pieciem gadiem. Aizliegumu ieceļot un uzturēties Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā var noteikt uz vairāk nekā pieciem gadiem, ja persona rada nopietnus draudus sabiedriskajai kārtībai vai valsts drošībai.
- (4) [...] Aizliegumu ieceļot var noteikt vienlaikus ar 40. panta 1. punkta 2. apakšpunktā vai 41. pantā minēto administratīvo piespiedu pasākumu, ja ir izpildīti 10. panta 1. punkta nosacījumi.”

23. *ZChRB* 44. panta 5. punktā ir paredzēts:

“(5) [...] Ja pastāv šķēršļi, kas ārvalstniekam liedz nekavējoties atstāt valsts teritoriju vai ieceļot kādā citā valstī, iestāde, kas ir pieņēmusi rīkojumu par administratīvo piespiedu pasākumu, vai direkcijas “Migrācija” direktors pēc individuālo apstākļu izvērtēšanas minētajam ārvalstniekam nosaka kopā vai atsevišķi veikt vienu no šādiem aizsardzības pasākumiem:

1. minētajam ārzemniekam ir pienākums vienreiz nedēļā ierasties Iekšlietu ministrijas vietējā nodaļā viņa dzīvesvietā;

[..].”

24. Saskaņā ar *ZChRB* 44. panta 6. punktu:

“(6) [...] Ja atbilstoši 39.a panta 1. punkta 2. un 3. apakšpunktam ir noteikts administratīvais piespiedu pasākums attiecībā uz ārvalstnieku, ja šis pēdējais kavē rīkojuma par minētā pasākuma izpildi vai arī ja pastāv bēgšanas iespējamība, 1. punkta minētās iestādes var izdot rīkojumu par šā ārvalstnieka ievietošanu aizturēto ārvalstnieku aizturēšanas telpās, lai sagatavotu viņa nogādāšanu līdz Bulgārijas Republikas robežai vai viņa izraidīšanu. Rīkojums par piespiedu ievietošanu tiek pieņemts arī, ja ārvalstnieks neievēro 5. punktā paredzēto pagaidu pasākumu nosacījumus.”

III. Pamatlietas fakti un prejudiciālie jautājumi

A. *Strīda fakti*

25. *Sofijska rayonna prokuratura* (Sofijas rajona prokuratūra, Bulgārija) ir uzsākusi kriminālvajāšanu pret Albānijas valstspiederīgo HN, pamatojoties uz to, ka 2020. gada 11. martā Sofijas lidostas robežkontroles punktā viņš esot izmantojis viltotus ārvalstnieka identitāti apliecinājošus dokumentus, proti, pasi un personas apliecību, lai dotos uz Apvienoto Karalisti. Šis noziedzīgais nodarījums piemērojamo valsts tiesību aktu izpratnē ir smags noziegums, par kuru piemēro brīvības atņemšanas sodu, ilgāku par pieciem gadiem.

26. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka līdz ar HN apcietināšanu 2020. gada 11. martā *Granichno politseysko upravlenie* (Bulgārijas Robežpolicijas pārvalde, Bulgārija) uzsāka izmeklēšanu Sofijas rajona prokuratūrā. Nākamajā dienā Bulgārijas Robežpolicijas pārvaldes Sofijā direktors attiecībā uz HN pieņēma, pirmkārt, lēmumu par atgriešanu, pamatojoties uz *ZChRB* 41. panta 5. punktu un 44. panta 1. punktu, un, otrkārt, “ieceļošanas un uzturēšanās aizlieguma” pasākumu uz pieciem gadiem no 2020. gada 12. marta līdz 2025. gada 11. martam, pamatojoties uz *ZChRB* 43.h panta 3. un 4. punktu, skatītu kopā ar 10. panta 1. punkta 7. un 22. apakšpunktu un 44. panta 1. punktu.

27. Par šiem diviem administratīvajiem piespiedu pasākumiem netika celtas nekādas prasības.

28. 2020. gada 27. aprīlī HN un viņa valsts nozīmētajam advokātam tika paziņots par izmeklēšanas uzsākšanu pret viņu par apzinātu nederīgu personu apliecinošu dokumentu izmantošanu saskaņā ar *NPK* 316. pantu, skatītu kopā ar *Nakazatelen kodeks* (Kriminālkodekss) 308. panta 1. un 2. punktu. Vienlaikus viņš tulka klātbūtnē tika iepazīstināts ar savām tiesībām, tostarp tām, kas noteiktas *NPK* 269. pantā attiecībā uz aizmuguriska procesa norisi un sekām. Tajā pašā dienā notikušajā uzklaušīšanā viņš paziņoja, ka saprot viņam paziņotās tiesības un nevēlas piedalīties procesā.

29. 2020. gada 27. maijā Sofijas rajona prokuratūra iesniedza apsūdzības rakstu iesniedzējtiesā un, pamatojoties uz to, uzsāka kriminālvajāšanu pamatlietā.

30. 2020. gada 16. jūnijā HN atstāja trešās valsts valstspiederīgo aizturēšanas telpas un, īstenojot attiecībā uz viņu noteiktos pasākumus, tika nogādāts līdz robežai Gjuješevas [*Gyueshevo*] robežšķērsošanas vietā.

31. Ar 2020. gada 24. jūnija rīkojumu lietas skatīšana atklātās pirmstiesas uzklaušīšanas datums tika noteikts 2020. gada 23. jūlijā, un tiesnesis referents, ņemot vērā *NPK* 247.b panta 3. punkta noteikumus, uzdeva ar Bulgārijas Iekšlietu ministrijas Migrācijas nodaļas darbinieku starpniecību nodot HN rīkojuma un apsūdzības raksta kopijas albāņu valodā. Tāpat tika norādīts, ka HN klātbūtne tiesas sēdē ir obligāta saskaņā ar *NPK* 269. panta 1. punktu un ka lieta var tikt skatīta bez apsūdzētā klātbūtnes *NPK* 269. panta 3. punktā paredzētajos apstākļos.

32. 2020. gada 16. jūlijā Bulgārijas Iekšlietu ministrijas Migrācijas nodaļa informēja iesniedzējtiesu, ka HN ir atstājis aizturēšanas telpas un ticis nogādāts līdz robežai. No lēmuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu izriet, ka HN netika informēts par kriminālprocesu, kas pret viņu uzsākts.

33. Atklātā tiesas sēdē, kas notika 2020. gada 23. jūlijā, Sofijas rajona prokuratūra paziņoja, ka ir izpildīti aizmuguriska procesa nosacījumi, jo HN atrodas ārpus Bulgārijas teritorijas un viņa dzīvesvieta nav zināma. Proti, Bulgārijas tiesu iestādēm šobrīd nav zināms, kur šī persona atrodas.

B. Tiesvedība pamatlietā

34. Iesniedzējtiesa uzsver, ka saskaņā ar *ZChRB* 10. panta 1. un 2. punktu gadījumā, ja pret kādu trešās valsts valstspiederīgo ir uzsākts kriminālprocess, pamatojoties uz to, ka viņš ir mēģinājis ieceļot valsts teritorijā vai šķērsot to tranzītā, izmantojot nederīgus vai viltotus oficiālus dokumentus, tad viņa tiesības personīgi piedalīties pret viņu uzsāktā kriminālprocesā ir apdraudētas.

35. Iesniedzējtiesa izklāsta trīs iespējas, kā labot šo apsūdzētā tiesību pārkāpumu.

36. Gadījumā, ja apsūdzētais tiek izraidīts un uz viņu tiek attiecināts aizliegums ieceļot un uzturēties kriminālprocesu uzsākušajā valstī, iesniedzējtiesa uzskata, ka saskaņā ar piemērojamajiem starptautiskajiem instrumentiem būtu iespējams noskaidrot šīs personas dzīvesvietu ārzemēs, lai viņu informētu par procesu un izskatītu lietu bez viņa klātbūtnes ar nosacījumu, ka viņu pārstāv valsts nozīmēts advokāts.

37. Otra iespēja būtu apturēt kriminālprocesu līdz brīdim, kad beidzas ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, lai nodrošinātu minētās personas procesuālo tiesību ievērošanu.

38. Trešā iespēja būtu iepriekš noteikt tiesas sēžu datumus un informēt Bulgārijas Iekšlietu ministrijas Robežpolicijas dienestus, ka tiem ir jāielaiž apsūdzētais valsts teritorijā, lai viņš varētu pilnībā īstenot savas saskaņā ar Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktu piešķirtās tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, neraugoties uz viņam noteikto ieceļošanas aizliegumu. Tomēr tas nozīmētu, ka tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā būtu atkarīgas no tā, vai izpildvara iepriekš izsniedz atļauju ieceļošanai valsts teritorijā. Iesniedzējtiesa uzsver, ka šādu atļauju nevar pārsūdzēt tiesā, un tas praksē radot administratīvus šķēršļus, kas ietekmē tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu.

C. Prejudiciālie jautājumi

39. Šādos apstākļos *Sofijski Rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa, Bulgārija) ir nolēmusi apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

- “1) Vai ir pieļaujams [Direktīvas 2016/343] 8. panta 1. punktā paredzēto apsūdzētās personas tiesību klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā ierobežojums, kas noteikts, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem, un kas paredz, ka attiecīgi apsūdzētam ārzemniekam var tikt uzlikts administratīvs ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums valstī, kurā notiek kriminālprocess?”
- 2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai [Direktīvas 2016/343] 8. panta 2. punkta a) vai b) apakšpunkta prasības tiesas sēdes norisei bez apsūdzētā ārzemnieka klātbūtnes tiktu izpildītas, ja viņš būtu ticis pienācīgi informēts par tiesas sēdi un neierašanās sekām un viņu pārstāvētu pilnvarots advokāts, kuru izraudzījies vai nu apsūdzētais, vai valsts, bet viņam personīgi ierasties liedz administratīvajā procesā noteikts aizliegums ieceļot un uzturēties valstī, kurā notiek kriminālprocess?”
- 3) Vai ir pieļaujams, ka [Direktīvas 2016/343] 8. panta 1. punktā noteiktās apsūdzētā tiesības piedalīties lietas, kas attiecas uz viņu, izskatīšanā tiesā tiek valsts tiesību aktos pārveidotas par šīs personas procesuālu pienākumu? Konkrēti, vai dalībvalstis šādā veidā garantē augstāku aizsardzības līmeni 48. apsvēruma izpratnē vai arī šāda pieeja drīzāk ir pretrunā šīs direktīvas 35. apsvērumam, kurā teikts, ka apsūdzētā tiesības nav absolūtas un no tām var atteikties?”
- 4) Vai ir pieļaujama apsūdzētā iepriekšēja atteikšanās no [Direktīvas 2016/343] 8. panta 1. punktā paredzētajām tiesībām – kuras nepārprotami personai ir izskaidrotas pirmstiesas izmeklēšanā – klātienē piedalīties lietas, kas attiecas uz šo personu, izskatīšanā tiesā, ja apsūdzētais ir ticis informēts par neierašanās sekām?”

D. Tiesvedība Tiesā

40. Par šiem jautājumiem rakstveida apsvērumus iesniedza Vācijas, Ungārijas un Nīderlandes valdības, kā arī Eiropas Komisija.

41. 2021. gada 5. oktobrī Tiesa nosūtīja iesniedzējtiesai informācijas pieprasījumu par pamatlietā piemērojamo tiesisko regulējumu, uz kuru tā atbildēja 2021. gada 11. oktobrī.

42. Tiesas sēdē HN un Komisija sniedza mutvārdu apsvērumus.

IV. Analīze

A. Ievada apsvērumi

43. Noformulēšu ievada apsvērumu par atbilstošajām tiesību normām.

44. Proti, es uzskatu, ka uzdotie jautājumi prasa ņemt vērā nevis tikai tās Savienības tiesību normas, kas tieši minētas iesniedzējtiesas nolēmumā, bet arī citas Savienības tiesību normas⁷.

45. Proti, iesniedzējtiesa lūdz Tiesu interpretēt Direktīvas 2016/343 8. panta formulējumu īpašā situācijā, kurā apsūdzētajam ir piemērots, pirmkārt, izraidīšanas pasākums un, otrkārt, pasākums, ar kuru, piemērojot *ZChRB*, tiek aizliegta ieceļošana un uzturēšanās valsts teritorijā uz pieciem gadiem.

46. Šie pasākumi ir uzskatāmi nevis par sodu, bet gan par tādiem piespiedu līdzekļiem, ko var noteikt neatkarīgi no kriminālprocesa uzsākšanas. Pēc Tiesas lūguma sniegt skaidrojumus iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka ar *ZChRB*, saskaņā ar kuru šie līdzekļi ir tikuši piemēroti, ir transponēta Direktīva 2008/115. Ņemot vērā šo informāciju un to, ka nav precīzāku ziņu, kuras šajā lietā būtu varējusi sniegt Bulgārijas valdība, es uzskatu, ka HN situācija ietilpst Direktīvas 2008/115 piemērošanas jomā, kas noteikta tās 2. panta 1. punktā. Nekas neliecina par to, ka Bulgārijas Republika būtu izvēlējusies nepiemērot šo direktīvu tās 2. panta 2. punktā paredzētajās situācijās.

47. Līdz ar to un vēlreiz, neņemot vērā informāciju, ko Bulgārijas valdība mums būtu varējusi sniegt, šķiet, pirmkārt, ka lēmums, ar kuru valsts iestādes ir uzdevušas attiecīgo personu nogādāt tās izcelsmes valstī, ir “atgriešanas lēmums” Direktīvas 2008/115 3. panta 4. punkta izpratnē, tādējādi ietverot viņa “izraidīšanu” no Bulgārijas teritorijas šīs direktīvas 3. panta 5. punkta izpratnē, un, otrkārt, ka lēmums, ar kuru šīs iestādes noteikušas ieceļošanas un uzturēšanās aizliegumu, ir “ieceļošanas aizliegums” šīs direktīvas 3. panta 6. punkta izpratnē.

48. Tādējādi iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi manā ieskatā liek atsaukties uz Direktīvas 2008/115 normām, tās sasaistot ar Direktīvā 2016/343 izklāstītajiem principiem.

B. Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktā nostiprināto tiesību klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā tvērums (pirmais jautājums)

49. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā lūdz Tiesu nospriest, vai Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāda valsts prakse, saskaņā ar kuru kompetentās valsts iestādes var izpildīt atgriešanas lēmumu, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, lai gan viņš tiek apsūdzēts kriminālprocesā par smaga nozieguma izdarīšanu un vēl nav ieradies uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

⁷ Atgādināšu, ka atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai ar LESD 267. pantu ieviestās sadarbības ar valstu tiesām procedūras ietvaros Tiesai ir jāsniedz iesniedzējtiesai noderīga atbilde, kas ļauj tai izspriest lietu, kura iesniegta izskatīšanai tajā. No šāda viedokļa raugoties, Tiesa var ņemt vērā Savienības tiesību normas, uz kurām valsts tiesa savos prejudiciālajos jautājumos nav atsaukusies, ciktāl šīs tiesību normas ir nepieciešamas pamatlietas izskatīšanai. Skat. it īpaši spriedumus, 2021. gada 29. aprīlis, *Banco de Portugal* u.c. (C-504/19, EU:C:2021:335, 30. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2021. gada 23. novembris, IS (Iesniedzējtiesas nolēmuma pretpretisiskums) (C-564/19, EU:C:2021:949, 99. punkts).

50. Jautājums acīmredzami ir par to, kādā mērā atgriešanas lēmuma izpilde, ciktāl tā ietver ieinteresētās personas fizisku pārvietošanu ārpus attiecīgās dalībvalsts⁸, un ieceļošanas un uzturēšanās aizlieguma noteikšana šīs valsts teritorijā uz pieciem gadiem, ciktāl ar to šai personai tiek aizliegts no jauna ieceļot šajā teritorijā un pēc tam uzturēties tajā⁹, var pārkāpt šīs ieinteresētās personas tiesības ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā, ja vienlaikus ar šo pasākumu pieņemšanu attiecībā uz šo personu tā atrodas kriminālvajāšanā.

51. Līdz ar to kļūst redzama saikne starp kriminālprocesu un izraidīšanas un atgriešanas procedūru. Lai noskaidrotu tās nosacījumus, savu analīzi es sāksu, izvērtējot Direktīvas 2016/343 8. panta formulējumu, kurā ir nostiprinātas apsūdzētā tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, bet pēc tam pievērsīšos šīs direktīvas sistēmai, kā arī mērķiem¹⁰. Ņemšu vērā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Proti, minētās direktīvas 11., 13., 33., 45., 47. un 48. apsvērumā Savienības likumdevējs ir skaidri norādījis savu vēlmi nostiprināt un nodrošināt tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu efektīvu piemērošanu kriminālprocesā, Savienības tiesībās iekļaujot judikatūru, ko šī tiesa ir izstrādājusi attiecībā uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 1. punkta ievērošanu¹¹.

1. Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkta formulējums

52. Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktā ir nostiprinātas aizdomās turēto un apsūdzēto tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā¹². Pieprasot dalībvalstīm, lai tās “nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā”, Savienības likumdevējs šīm valstīm uzliek pienākumu veikt vajadzīgos pasākumus, lai ļautu šīm personām īstenot šīs tiesības.

53. Tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā ir daļa no pamattiesībām uz taisnīgu tiesu¹³. Atgādināšu, ka pamattiesības ir neatņemama vispārējo tiesību princips, kuru ievērošanu nodrošina Tiesa, sastāvdaļa¹⁴. Tiesības uz taisnīgu tiesu ir nostiprinātas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas¹⁵ 47. panta otrajā un trešajā daļā¹⁶ un 48. pantā, kā arī ECPAK 6. pantā.

54. Hartas 48. panta 2. punktā it īpaši ir noteikts, ka ikvienam apsūdzētajam tiek garantētas tiesības uz aizstāvību¹⁷. Šīs tiesības tostarp prasa, ka apsūdzētajam ir jābūt iespējai lietderīgi paust savu viedokli par viņam izvirzītajām apsūdzībām.

55. Šajā ziņā no sprieduma *Spetsializirana prokuratura* (Tiesas sēde apsūdzētā prombūtnē) izriet, ka atklātas tiesas sēdes rīkošanai ir īpaša nozīme krimināllietās, jo attiecīgā persona var likumīgi pieprasīt, lai tā tiktu “uzklausa”, kā arī tostarp izmantot iespēju mutiski izklāstīt savus aizstāvības

⁸ Skat. spriedumu, 2012. gada 6. decembris, *Sagor* (C-430/11, EU:C:2012:777, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁹ Skat. it īpaši spriedumu, 2021. gada 3. jūnijs, *Westerwaldkreis* (C-546/19, EU:C:2021:432, 52. punkts un tajā minētā judikatūra).

¹⁰ Jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, interpretējot Savienības tiesību normu, ir jāņem vērā ne tikai tās teksts, bet arī tās konteksts un tiesiskā regulējuma, kurā šī norma ir ietverta, izvirzītie mērķi. Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 14. oktobris, *Dyrektor Z. Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa* (C-373/20, EU:C:2021:850, 36. punkts un tajā minētā judikatūra).

¹¹ Parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī, turpmāk tekstā – “ECPAK”.

¹² Spriedums, 2020. gada 17. decembris, *Generalstaatsanwaltschaft Hamburg* (C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, 43. punkts).

¹³ Skat. Direktīvas 2016/343 33. apsvērumu.

¹⁴ Spriedums, 2007. gada 26. jūnijs, *Ordre des barreaux francophones et germanophone* u.c. (C-305/05, EU:C:2007:383, 29. punkts).

¹⁵ Turpmāk tekstā – “Harta”.

¹⁶ Hartas 47. panta otrajā daļā ir noteikts, ka ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā un ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību.

¹⁷ Spriedums, 2019. gada 29. jūlijs, *Gambino un Hyka* (C-38/18, EU:C:2019:628, 38. punkts).

pamatus, noklausīties apsūdzību, iztaujāt un konfrontēt lieciniekus¹⁸. Eiropas Cilvēktiesību tiesa tāpat ir nospriedusi, ka apsūdzētā klātbūtnei viņa lietas izskatīšanā ir fundamentāla nozīme gan tiesību tikt uzklautam, gan vajadzības pārbaudīt viņa apgalvojumu pareizību dēļ un tādēļ, lai tos salīdzinātu ar cietušā, kura intereses arī ir jāaizsargā, kā arī liecinieku teikto¹⁹.

56. Turklāt no 2019. gada 29. jūlija sprieduma *Gambino* un *Hyka* izriet, ka tiem, kuriem ir atbildība par lēmumu attiecībā uz apsūdzētā vainu vai nevainīgumu, liecinieki ir jāuzklausa personīgi²⁰. Viens no kriminālprocesa pamatelementiem ir iespēja apsūdzētajam sastapties ar lieciniekiem un/vai cietušajiem tiesas priekšā, kurai pēc debašu pabeigšanas būs jālemj par viņa vainu. Šis tiesuma princips ir būtiska kriminālprocesuāla garantija, jo šīs tiesas apsvērumiem par liecinieka izturēšanos un uzticamību var būt nopietnas sekas attiecībā uz apsūdzēto²¹. Šī judikatūra tāpat ir balstīta pārliecībā, ka krimināltiesiskā vaina formāli var tikt konstatēta vienīgi kriminālprocesa rezultātā²².

57. Ņemot vērā Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkta formulējumu un to, kāda vieta Savienības tiesībās ir atvēlēta tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, dalībvalsts iestādes, kas ir nolēmušas uzsākt kriminālvajāšanu pret trešās valsts valstspiederīgo, manā ieskatā nevar īstenot izraidīšanas pasākumu, ko turklāt papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums uz ne mazāk kā pieciem gadiem, attiecībā uz šo valstspiederīgo, ja netiek paredzēti obligāti procesa organizatoriskie pasākumi, kas minētajam valstspiederīgajam ļauj pilnībā īstenot viņa tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ja vien viņš nav no tām skaidri un viennozīmīgi atteicies.

58. Šādu interpretāciju manā ieskatā apstiprina Direktīvas 2016/343 sistēma.

2. Direktīvas 2016/343 sistēma

59. Pirmkārt, ir jānorāda, ka situāciju, kurā apsūdzētais tiek kavēts klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, Savienības likumdevējs nav paredzējis ne Direktīvas 2016/343 3. nodaļas 8., ne 9. pantā.

60. Šīs direktīvas 8. panta vienīgais regulējuma priekšmets un mērķis ir tā 1. punktā nostiprināt šīs personas tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un tā 2. punktā definēt gadījumus, kuros personu var tiesāt bez tās klātbūtnes. Proti, minētās direktīvas 35. apsvērumā Savienības likumdevējs precizē, ka šīs tiesības nav absolūtas un ka apsūdzētais, skaidri paužot savu gribu vai klusējot, var nepārprotami no tām atteikties, ievērojot zināmus nosacījumus.

¹⁸ Skat. it īpaši spriedumu, 2020. gada 13. februāris, *Spetsializirana prokuratura* (Tiesas sēde apsūdzētā prombūtnē) (C-688/18, EU:C:2020:94, 36. punkts), kurā ir atsauce uz ECT 2006. gada 23. novembra spriedumu *Jussila* pret Somiju (CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, 40. punkts) un 2008. gada 4. marta spriedumu *Hüseyin Turan* pret Turciju (CE:ECHR:2008:0304JUD001152902, 31. punkts).

¹⁹ Skat. ECT spriedumu, 2000. gada 23. maijs, *Van Pelt* pret Franciju (CE:ECHR:2000:0523JUD003107096, 66. punkts).

²⁰ C-38/18, EU:C:2019:628, 42. punkts.

²¹ Skat. spriedumu, 2019. gada 29. jūlijs, *Gambino* un *Hyka* (C-38/18, EU:C:2019:628, 43. punkts).

²² Šajā ziņā atgādināšu, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru jēdziens "lietas izskatīšana, kurā ir pieņemts nolēmums", ir jāsaprot kā tāds, kas apzīmē procedūru, kuras rezultātā ir pieņemts tiesas nolēmums par personas galīgu notiesāšanu, un gadījumos, kad kriminālprocess ir norisinājies vairākās instancēs, kurās pieņemti secīgi nolēmumi, tā ir atzinusi, ka šis jēdziens attiecas uz pēdējo šā procesa instanci, kurā tiesa, izvērtējot lietu gan no faktu, gan tiesību skatpunkta, ir pieņēmusi galīgu nolēmumu par ieinteresētās personas vainu un ir tai piespriedusi brīvības atņemšanas sodu. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 22. decembris, *Ardic* (C-571/17 PPU, EU:C:2017:1026, 64. un 65. punkts). Tiesa ir nospriedusi, ka minētais jēdziens Savienībā ir jāinterpretē autonomi un vienoti neatkarīgi no kvalifikācijas un materiālo tiesību normām, kā arī no procesuālajām normām, kas dažādās dalībvalstīs krimināltiesību jomā pēc to rakstura atšķiras (63. punkts). Tiesa ir arī precizējusi, ka šis pats jēdziens attiecas arī uz turpmāku tiesvedību, kurā pieņemts tiesas nolēmums, ar ko galīgi groza iepriekš pasludinātā soda vai vairāku sodu apmēru, ciktāl iestādei, kas ir pieņēmusi šo pēdējo nolēmumu, šajā saistībā ir bijusi rīcības brīvība (66. punkts).

61. Tādējādi, piemērojot Direktīvas 2016/343 8. panta 2. un 3. punktu, dalībvalstis var paredzēt, ka apsūdzētais tiek tiesāts bez viņa klātbūtnes, un izpildīt notiesājošo spriedumu, kas pasludināts tiesvedības noslēgumā, ja šī persona laikus ir tikusi informēta par lietas izskatīšanu un par neierašanās tiesā sekām vai ja, esot informētai par lietas izskatīšanu, šo personu pārstāv tās pilnvarots vai valsts nozīmēts advokāts. Tas var būt pierādījums, ka apsūdzētais ir skaidri atteicies personīgi ierasties uz lietas izskatīšanu tiesā.

62. Gadījumā, ja apsūdzētais nav ticis informēts par savas lietas izskatīšanu tiesā, jo, neraugoties uz kompetento iestāžu šajā ziņā pieliktajām pūlēm, viņa atrašanās vietu nav varēts noskaidrot, Savienības likumdevējs saskaņā ar Direktīvas 2016/343 8. panta 4. punktu ļauj dalībvalstīm paredzēt iespēju tiesāt šo personu bez tās klātbūtnes. Tomēr dalībvalstīm savā tiesiskajā regulējumā ir jāparedz, ka minētā persona, it īpaši tās apcietināšanas, piemērojot notiesājošu spriedumu, brīdī tiek informēta par iespēju apstrīdēt spriedumu, kas pieņemts tāda procesa rezultātā, kurā tā nav piedalījusies, un ka tā var panākt lietas atkārtotu izskatīšanu saskaņā ar šīs direktīvas 9. pantu²³.

63. Jākonstatē, ka uz situāciju, kurā apsūdzētais tiek kavēts klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, piemēram, viņa izraidīšanas no teritorijas un uz viņu attiecināta ieceļošanas un uzturēšanās aizlieguma dēļ, šie noteikumi neattiecas.

64. Pirmām kārtām, tāda situācija pati par sevi atšķiras no situācijas, kurā apsūdzētais, pilnībā apzinoties sekas, atsakās no savām tiesībām ierasties uz lietas izskatīšanu tiesā, kas paredzētas Direktīvas 2016/343 8. panta 2. un 3. punktā.

65. Otrām kārtām, šādu situāciju nevar obligāti aplūkot Direktīvas 2016/343 8. panta 4. punkta aspektā, kura īstenošana prasa, lai kompetentās valsts iestādes būtu saskārušās ar neiespējamību noskaidrot šīs personas atrašanās vietu un informēt viņu par lietas izskatīšanu tiesā, neraugoties uz šajā ziņā saprātīgi pieliktajām pūlēm. Proti, veicot trešās valsts valstspiederīgā, attiecībā uz kuru iestādes ir lēmušas uzsākt kriminālvajāšanu, izraidīšanu, pirms minētā persona ir informēta par lietas izskatīšanu tiesā, un neveicot vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka šī pati persona, atgriežoties savā izcelsmes valstī, varētu tikt informēta par lietas izskatīšanu tiesā, kompetentās valsts iestādes pašas sev rada risku vairs nespēt noteikt apsūdzētā atrašanās vietu, lai viņu informētu par lietas izskatīšanas laiku un vietu. Aplūkojamā gadījumā no mutvārdu debatēm izriet, ka 2020. gada aprīlī pret HN uzsāktais kriminālprocess aizkavējās Covid-19 pandēmijas dēļ. Tomēr man šķiet, ka, ņemot vērā faktu hronoloģiju, visas vajadzīgās pūles, kas bija jāpieliek, lai nodrošinātu, ka HN, kurš tobrīd atradās aizturēšanas telpās, tiek informēts par lietas izskatīšanu tiesā, netika pieliktas. Piemēram, bija iespējams apturēt izraidīšanas izpildi uz kriminālprocesa norises laiku. Tāpat bija iespējams izmantot starptautiskos savstarpējās tiesiskās palīdzības instrumentus²⁴.

66. Tas man liek precizēt, otrkārt, ka situācija, kad apsūdzētais tiek kavēts piedalīties savas lietas izskatīšanā tiesā, savukārt ir minēta Direktīvas 2016/343 34. apsvērumā.

67. Saskaņā ar šo apsvērumu, “ja [...] apsūdzētie nespēj klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā tādu iemeslu dēļ, kurus tie nevar ietekmēt, tiem vajadzētu būt iespējai valsts tiesību aktos paredzētajā laikposmā lūgt noteikt jaunu tiesas sēdes datumu”.

²³ Attiecībā uz Direktīvas 2016/343 8. un 9. panta interpretāciju skat. manus secinājumus lietā *Spetsializirana prokuratura* u.c. (Aizbēguša apsūdzētā tiesāšana) (C-569/20, EU:C:2022:26), kura pašlaik tiek izskatīta Tiesā un kurā ir runa par to, kādā mērā aizbēgusi persona var izmantot tiesības uz lietas atkārtotu izskatīšanu.

²⁴ Skat., piemēram, Eiropas Konvenciju par savstarpējo palīdzību krimināllietās, kas noslēgta Strasbūrā 1959. gada 20. aprīlī, *STE* Nr. 30.

68. Jāatzīst, ka minētais apsvēruma neatspoguļojas Direktīvas 2016/343 noteikumos, un saskaņā ar Tiesas judikatūru Savienības tiesību aktu apsvērumiem pašiem par sevi nav juridiska spēka, un tie ir aprakstoši, nevis normatīvi²⁵. Tomēr Savienības likumdevējs šajā gadījumā apliecina savu vēlmi ņemt vērā situācijas, kurās apsūdzētais tiek kavēts ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā tādu iemeslu dēļ, kas nav atkarīgi no viņa gribas, tādējādi dalībvalstij ir jāizrāda pienācīga rūpība, lai nodrošinātu šīs personas tiesību klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā efektīvu izmantošanu.

69. Šā principa saknes ir atrodamas Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, kura katrā atsevišķā gadījumā izvērtē apsūdzētā norādīto šķēršļu raksturu un nopietnību un kompetento valsts iestāžu izrādīto rūpību, lai nodrošinātu šīs personas klātbūtni tiesas sēdē²⁶. 1991. gada 28. augusta spriedumā lietā *FCB* pret Itāliju šī tiesa par neatbilstošu ECPAK 6. pantam atzina to, ka Itālijas apelācijas tiesa neatlika lietas izskatīšanu, lai gan apsūdzētais, kurš bija apsūdzēts ļoti smagos noziegumos, atradās ieslodzījuma vietā Nīderlandē un nebija izrādījis vēlmi atteikties no savām tiesībām piedalīties [lietas izskatīšanā]²⁷.

70. Direktīvas 2016/343 34. apsvēruma formulējums, manuprāt, ir pietiekami plašs, lai aptvertu situācijas, kad apsūdzētais tiek kavēts klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā tādēļ, ka viņš ir ticis izraidīts uz trešo valsti un vienlaikus viņam arī nav iespējams doties uz sprieduma taisīšanas valsti un uzturēties tās teritorijā attiecībā uz viņu noteiktu administratīvo piespiedu pasākumu dēļ. Tomēr šis apsvēruma, šķiet, attiecas uz situācijām, kad šai personai ir zināms savas lietas izskatīšanas laiks tiesā, bet tas tā nav izskatāmajā lietā. Turklāt pasākumi, kurus Savienības likumdevējs ir paredzējis minētajā apsvērumā, nav pietiekami, lai ļautu minētajai personai ierasties uz lietas izskatīšanu tiesā. Proti, šajā pašā apsvērumā šis likumdevējs ir paredzējis vienīgi tiesvedības atlikšanu²⁸. Taču kavēšanas – kas izriet no atgriešanas lēmuma izpildes un ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, kurš, atgādināšu, var būt piecus gadus ilgs, – raksturs, apjoms un ilgums prasa, lai citus procesa organizatoriskos pasākumus veiktu kā administratīvās iestādes, piemēram, atliekot izraidīšanu, tā arī tiesu iestādes, it īpaši izmantojot starptautisko savstarpējo tiesisko palīdzību.

71. Šādi pasākumi ir jāveic, ņemot vērā Direktīvas 2016/343 mērķi.

3. Direktīvas 2016/343 mērķis

72. Saskaņā ar Direktīvas 2016/343 9. apsvērumu un 1. pantu tās mērķis ir nostiprināt apsūdzētā tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu un tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā, nosakot kopējus minimālos noteikumus tostarp attiecībā uz tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

²⁵ Par apsvēruma nozīmi skat. ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Planet49* (C-673/17, EU:C:2019:246, 71. punkts).

²⁶ Skat., piemēram, apcietinājuma situāciju ECT 1991. gada 28. augusta spriedumā *FCB* pret Itāliju (CE:ECHR:1991:0828JUD001215186), kā arī 2005. gada 31. marta spriedumā *Mariani* pret Franciju (CE:ECHR:2005:0331JUD004364098) saistībā ar ECPAK 6. panta pārkāpumu. Attiecībā uz vajāšanas riska gadījumu skat. it īpaši ECT 2018. gada 2. oktobra spriedumu *Bivolaru* pret Rumāniju (CE:ECHR:2018:1002JUD006658012) par šā ECPAK panta pārkāpuma neesamību. Veselības apsvērumu iemeslus skat., piemēram, ECT 2004. gada 12. februāra lēmumā *De Lorenzo* pret Itāliju (Nr. 69264/01, CE:ECHR:2004:0212DEC006926401), kurā ir runa par minēto ECPAK panta pārkāpuma neesamību. Sakarā ar atrašanos ārvalstīs skat. ECT 2005. gada 24. marta spriedumu *Stoichkov* pret Bulgāriju (CE:ECHR:2005:0324JUD000980802), kas attiecas uz šā pašā ECPAK panta pārkāpumu.

²⁷ CE:ECHR:1991:0828JUD001215186.

²⁸ Tas atšķir Direktīvu 2016/343 no Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (OV 2012, L 315, 57. lpp.), kura 17. pants ir veltīts citā dalībvalstī dzīvojošu cietušo tiesībām.

73. Pirmkārt, efektīva piekļuve tiesai un tiesību uz aizstāvību īstenošana nozīmē, ka šī persona var klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā. Taču veikt trešās valsts valstspiederīgā, attiecībā uz kuru dalībvalsts iestādes ir uzsākušas kriminālvajāšanu par smaga nozieguma izdarīšanu, izraidīšanu un turklāt aizliegt viņam ieceļot un uzturēties šīs valsts teritorijā, lai gan viņa lietas izskatīšana tiesā vēl nav uzsākta, atņemt jebkādu efektivitāti tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ja šos pasākumus nepapildina īpaši noteikumi, kas ļauj informēt šo personu par viņas lietas izskatīšanas tiesā laiku un vietu un nodrošināt tās klātbūtni vai pārstāvību tiesas sēdē.

74. Otrkārt, no Direktīvas 2016/343 2., 4. un 10. apsvēruma izriet, ka Savienības likumdevējs arī tiecas stiprināt dalībvalstu uzticēšanos to attiecīgajām krimināltiesību sistēmām, lai atvieglotu tiesu nolēmumu savstarpēju atzīšanu, ar kuriem apsūdzētie tiek notiesāti, tostarp to, kuros tiek noteikts izciešamais brīvības atņemšanas sods²⁹. Taču aizmuguriski pieņemta notiesājoša sprieduma savstarpējai atzīšanai nosacījums ir, ka tas ir pasludināts apstākļos, kas nodrošina šīs personas procesuālo tiesību ievērošanu. Ja tas tā nav, tas ir neizpildīšanas pamats, kas paredzēts, piemēram, Padomes Pamatlēmuma 2008/909/TI (2008. gada 27. novembris) par savstarpējas atzīšanas principa piemērošanu attiecībā uz spriedumiem krimināllietās, ar kuriem piespriesti brīvības atņemšanas sodi vai ar brīvības atņemšanu saistīti pasākumi, lai tos izpildītu Eiropas Savienībā³⁰, 9. pantā. Protams, izskatāmās lietas konteksts ir atšķirīgs, jo iesaistīta ir dalībvalsts un trešā valsts. Tomēr jāatzīmē, ka starptautisko tiesību normas par izdošanu tiek interpretētas tādā pašā veidā³¹. Tātad šajos apstākļos ir būtiski, ka kompetentās valsts iestādes veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka apsūdzētais tiek informēts par lietas izskatīšanu tiesā vai nu pirms viņa izraidīšanas, vai pēc tās un – attiecīgā gadījumā – ka šīs iestādes veic nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu šīs personas ierašanos tiesā, ja tā ir tikusi izraidīta.

75. Treškārt, tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu, uz kurām ir balstīta Direktīva 2016/343, prasa pareizu tiesvedību. Taču atgriešanas lēmuma izpilde, kas ir ne vien tūlītēja, bet notiek vienlaikus ar kriminālprocesu, neveicot pasākumus, kas ļautu noskaidrot apsūdzētā atrašanās vietu trešā valstī, *de facto* veido risku tiesu iestādēm nespēt informēt šo personu par tās lietas izskatīšanu tiesā. Proti, izskatāmajā lietā pēc ieinteresētās personas izraidīšanas uz trešo valsti ir notikusi vēršanās pie šīs valsts konsulārajām iestādēm, taču bez panākumiem. Šādā situācijā pastāv risks, ka kriminālprocess tiek faktiski apturēts un tātad pagarināts vai ka notiek aizmuguriska notiesāšana, ko minētā valsts, saņemot tiesiskās palīdzības lūgumu, vēlāk varētu neatzīt vai apstrīdēt to, piemērojot Direktīvas 2016/343 8. panta 4. punktu, lai panāktu lietas izskatīšanu no jauna.

76. Ņemot vērā šos apstākļus, manā ieskatā, pirmām kārtām, ir būtiski, lai kompetentās tiesībsargājošās un administratīvās iestādes sadarbotos. Tā, nevar neņemt vērā šīs lietas hronoloģiju: ieinteresētā persona tika apcietināta 2020. gada 11. martā, 2020. gada 23. aprīlī tiesu

²⁹ Skat. spriedumus, 2017. gada 22. decembris, *Ardic* (C-571/17 PPU, EU:C:2017:1026), un 2020. gada 13. februāris, *Spetsializirana prokuratura* (Tiesas sēde apsūdzētā prombūtnē) (C-688/18, EU:C:2020:94).

³⁰ OV 2008, L 327, 27. lpp. Skat. arī Padomes Pamatlēmuma 2009/299/TI (2009. gada 26. februāris), ar ko groza Pamatlēmumus 2002/584/TI, 2005/214/TI, 2006/783/TI, 2008/909/TI un 2008/947/TI, tādējādi stiprinot personu procesuālās tiesības un veicinot savstarpējas atzīšanas principa piemērošanu attiecībā uz aizmuguriskiem nolēmumiem (OV 2009, L 81, 24. lpp.), 2. pantu, ciktāl ar to ir labots Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmuma 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūram starp dalībvalstīm (OV 2002, L 190, 1. lpp.) 4.a pants. Kā izriet no paša šā panta 1. punkta formulējuma, izpildes tiesu iestāde drīkst atteikties izpildīt Eiropas apcietināšanas orderi, kas izdots, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu vai piemērotu ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ja ieinteresētā persona personiski nav piedalījusies lietas izskatīšanā, kuras noslēgumā ir pieņemts nolēmums, ja vien šajā orderī nav norādīts, ka ir izpildīti nosacījumi, kas attiecīgi izklāstīti šīs tiesību normas a) līdz d) apakšpunktā. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 17. decembris, *Generalstaatsanwaltschaft Hamburg* (C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).

³¹ Skat., piemēram, ECT spriedumu, 2012. gada 17. janvāris, *Othman (Abu Qatada)* pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, 258. un 259. punkts).

iestādes paziņoja par izmeklēšanas uzsākšanu pret viņu un 2020. gada 16. jūnijā robežpolicija viņu izraidīja no valsts teritorijas, proti, astoņas dienas pirms tam, kad tika noteikts pirmstiesas uzklaušanās datums – 2020. gada 23. jūlijs.

77. Otrām kārtām, uzskatu, ka ir nepieciešams, lai kompetentās valsts iestādes veiktu dažādo iesaistīto interešu līdzsvarošanu, lai vienlaikus aizsargātu apsūdzētā pamattiesības un dalībvalsts vispārējās intereses. Šī līdzsvarošana, manuprāt, prasa, lai šīs iestādes kompensētu, labotu vai arī novērstu sekas, kas saistītas ar attiecīgo administratīvo pasākumu izpildi, izmantojot atbilstošus procesuālos mehānismus, kuri ļauj nodrošināt apmierinošu taisnīguma līmeni procedūrā. Uzskatu, ka tām būtu rūpīgi jāpārdomā atgriešanas lēmuma, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, izpildīšanas nosacījumi, it īpaši nepieciešamība tūlītēji izpildīt šo lēmumu, kamēr norisinās kriminālprocess. Šajā kontekstā tām būtu jāspēj ņemt vērā apgalvoti izdarītā noziedzīgā nodarījuma smagums un draudi, ko rada konkrētās personas klātbūtne valsts teritorijā. Šajā ziņā tas, ka trešās valsts valstspiederīgais tiek turēts aizdomās par smaga nozieguma izdarīšanu, pats par sevi nevar attaisnot to, ka šis valstspiederīgais tiek tūlītēji izraidīts no teritorijas, neveicot atbilstošus pasākumus, lai viņš varētu klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

78. Ņemot vērā šo Direktīvas 2016/343 noteikumu, kā arī tās sistēmas un mērķa analīzi, es uzskatu, ka šīs direktīvas 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāda valsts prakse, saskaņā ar kuru attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo, kurš ir apsūdzētais kriminālprocesā par smaga nozieguma izdarīšanu, tiek īstenots izraidīšanas pasākums, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, kompetentajām valsts iestādēm neveicot īpašus pasākumus, kas ir vajadzīgi, lai ļautu šim valstspiederīgajam pilnībā īstenot savas tiesības uz aizstāvību un klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

79. Tā kā Direktīvā 2016/343 šādi mehānismi nav paredzēti, uzskatu, ka saskaņā ar procesuālās autonomijas principu tie ir jāievieš dalībvalstīm, attiecīgā gadījumā izmantojot instrumentus, kas to rīcībā ir nodoti ar Direktīvu 2008/115.

4. *Direktīvā 2008/115 paredzētie procesuālie mehānismi*

80. Saskaņā ar LESD 79. panta 2. punkta c) apakšpunktu un kā tas uzsvērts Direktīvas 2008/115 2. un 24. apsvērumā, tās mērķis ir ieviest efektīvu izraidīšanas un atgriešanas politiku, pamatojoties uz kopīgiem standartiem un juridiskām garantijām, lai attiecīgo personu atgriešana notiktu humāni un pilnībā ievērojot viņu pamattiesības, kā arī viņu cieņas neaizskaramību³². No minētā izriet, ka pasākumi, kas tiek veikti, pamatojoties uz šo direktīvu, ir jāizpilda, neskarot trešās valsts valstspiederīgā tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu un ievērojot viņa tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

81. Turklāt minētās direktīvas 6. apsvērumā Savienības likumdevējs ir precizējis, ka dalībvalstīm, tām izbeidzot trešās valsts valstspiederīgā nelikumīgu uzturēšanos, būtu jānodrošina taisnīgas procedūras ievērošana un saskaņā ar vispārējiem Savienības tiesību principiem jāpieņem lēmumi katrā atsevišķā gadījumā, ņemot vērā objektīvus kritērijus, kas nav tikai šā valstspiederīgā nelikumīgas uzturēšanās fakts. Tādējādi Tiesa ir precizējusi, ka dalībvalstīm ir jāievēro samērīguma princips visos šajā pašā direktīvā paredzētās atgriešanas procedūras posmos, tostarp

³² Skat. Direktīvas 2008/115 2. un 11. apsvērumu, kā arī spriedumus, 2014. gada 18. decembris, *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453, 42. punkts), un 2020. gada 2. jūlijs, *Stadt Frankfurt am Main* (C-18/19, EU:C:2020:511, 37. punkts un tajā minētā judikatūra).

posmā, kas attiecas uz atgriešanas lēmumu³³. Turklāt tā ir piebildusi, ka kompetentajām valsts iestādēm ir jāuzklausā ieinteresētā persona pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas, jo šai personai ir tiesības paust savu viedokli par tās kārtību³⁴.

82. Šādos apstākļos atgriešanas lēmuma, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, pieņemšana, pēc manām domām, prasa, lai kompetentās valsts iestādes katrā atsevišķā gadījumā pārbaudītu, cik lielā mērā šāda lēmuma tūlītēja izpildīšana var apdraudēt konkrētā trešās valsts valstspiederīgā tiesības uz aizstāvību.

83. Turklāt Savienības likumdevējs Direktīvas 2008/115 9. pantā ir ietvēris noteikumus par izraidīšanas atlikšanu.

84. Saskaņā ar šīs direktīvas 9. panta 2. punktu dalībvalstis var “atlikt izraidīšanas izpildi uz atbilstošu laika posmu, ņemot vērā konkrēta gadījuma īpašos apstākļus”. Lai gan šajā saistībā Savienības likumdevējs aicina dalībvalstis ņemt vērā iemeslus, kas ir saistīti ar trešās valsts valstspiederīgā fizisko stāvokli vai garīgajām spējām, vai tehniskus iemeslus, piemēram, transporta līdzekļu trūkumu, vārdkopas “jo īpaši” izmantošana liecina par to, ka var tikt ņemti vērā arī citi apstākļi. Tātad individuālā izvērtējumā, kas ir jāveic kompetentajām valsts iestādēm, būtu jāuzzina par kriminālprocesa esamību, kas uzsākts pret šo valstspiederīgo, lai noteiktu, cik lielā mērā ir jāparedz izraidīšanas atlikšana, nevis neizpildīšana.

85. Šajā ziņā precizēšu, ka izraidīšanas atlikšanas gadījumā Direktīvas 2008/115 9. panta 3. punkts ļauj dalībvalstīm noteikt ieinteresētajai personai konkrētus pienākumus, kuru mērķis ir novērst bēgšanas risku, piemēram, pienākumu regulāri reģistrēties iestādēs vai uzturēties noteiktā vietā. Šie pienākumi ir izklāstīti šīs direktīvas 7. panta 3. punktā.

86. Likumdevējs minētās direktīvas 11. panta 3. punkta ceturtajā daļā arī ir paredzējis noteikumus par ieceļošanas aizlieguma pasākuma atsaukšanu vai apturēšanu.

87. Šis mehānisms ļauj dalībvalstīm atsaukt vai apturēt ieceļošanas aizliegumu “atsevišķos gadījumos vai konkrētām kategorijām [...] citu iemeslu dēļ”. Ir skaidrs, ka ar šo pantu dalībvalstīm tiek piešķirta relatīvi plaša rīcības brīvība situācijās, kurās tās var nolemt atsaukt vai apturēt ieceļošanas aizlieguma pasākumu. Šajā saistībā un to pašu iemeslu dēļ, kas norādīti šo secinājumu 83. punktā, es uzskatu, ka dalībvalstīm būtu jāvar atsaukt vai apturēt aizlieguma ieceļot un uzturēties to teritorijā izpildi, lai nodrošinātu attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā tiesību ievērošanu, vajadzības gadījumā ļaujot viņam ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

88. Ņemot vērā šos apsvērumus, es tātad ierosinu Tiesai nospriest, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāda valsts prakse, saskaņā ar kuru attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo tiek izpildīts izraidīšanas pasākums, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, kaut gan pret šo personu ir izvirzīta apsūdzība kriminālprocesā par smaga nozieguma izdarīšanu, ja kompetentās valsts iestādes nepieņem īpašus noteikumus, kas ļauj šim valstspiederīgajam piedalīties savas lietas izskatīšanā tiesā. Šādos apstākļos es arī ierosinu Tiesai nospriest, ka gadījumā, ja attiecībā uz šo personu tiek veikts kriminālprocess, tad pirms izraidīšanas rīkojuma pieņemšanas, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, ir nepieciešams pārbaudīt, vai šā pasākuma tūlītēja izpilde

³³ Spriedums, 2015. gada 11. jūnijs, Zh. un O. (C-554/13, EU:C:2015:377, 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

³⁴ Skat. minētā sprieduma 69. un 70. punktu.

ir saderīga ar šīs personas tiesībām uz aizstāvību un, attiecīgā gadījumā, vai nav pamats atlikt izraidīšanu vai atsaukt vai apturēt ieceļošanas un uzturēšanās aizliegumu saskaņā ar Direktīvas 2008/115 9. pantu un 11. panta 2. punktu.

C. Atteikšanās no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā pieļaujamība Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta izpratnē

89. Tagad jāizvērtē otrais un trešais jautājums par nosacījumiem, kādos apsūdzētais, attiecībā uz kuru ir ticis pieņemts atgriešanas lēmums, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, var atteikties klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā saskaņā ar Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punktu.

90. Vispirms jāatzīmē, ka šīs direktīvas 8. panta 2. un 3. punktā ir paredzēta iespēja tiesāt personu bez tās klātbūtnes un izpildīt notiesājošo spriedumu, kas, iespējams, tiek pieņemts šā procesa noslēgumā, it kā tas būtu ticis pieņemts, ievērojot sacīkstes principu. Arī minētās direktīvas 8. panta 4. punktā ir paredzēta iespēja tiesāt šo personu bez tās klātbūtnes, bet ar tiesībām tai apstrīdēt notiesājošo spriedumu un panākt lietas izskatīšanu no jauna atbilstoši šīs pašas direktīvas 9. pantā paredzētajiem nosacījumiem. Abas situācijas atšķiras atkarībā no tā, vai apsūdzētajam bijis zināms par savas lietas izskatīšanu tiesā un viņš ir apzināti atteicies ierasties tiesā vai arī šai personai par savas lietas izskatīšanu tiesā nav bijis zināms.

1. Situācija, kad apsūdzētais tiek kavēts ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā atgriešanas lēmuma, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, izpildes dēļ (otrais jautājums)

91. Ar savu otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā Tiesai, vai Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalsts var tiesāt apsūdzēto viņa prombūtnē, ja viņš – lai arī tiek kavēts ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā atgriešanas lēmuma, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, dēļ – ir ticis informēts par šīs lietas izskatīšanu un par neierašanās tiesā sekām un ja viņu pārstāv pilnvarots viņa izvēlēts vai valsts nozīmēts advokāts.

92. Saskaņā ar Direktīvas 2016/343 8. panta 2. un 3. punktu dalībvalstis var paredzēt, ka persona tiek tiesāta bez tās klātbūtnes un izpildīt iespējamu notiesājošu spriedumu, personai nepastāvot tiesībām uz lietas izskatīšanu no jauna, ja ir izpildīti noteikti nosacījumi.

93. Proti, Savienības likumdevējs šīs direktīvas 35. apsvērumā norāda, ka aizdomās turētā vai apsūdzētā tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā nav absolūtas un ka, pastāvot noteiktiem nosacījumiem, aizdomās turētajam vai apsūdzētajam būtu jābūt iespējai no tām skaidri vai klusējot atteikties³⁵. Šāda atteikšanās principā tāpat var notikt tikai divos gadījumos, kas izklāstīti Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktā³⁶.

³⁵ Šeit Savienības likumdevējs integrē Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, saskaņā ar kuru ne ECPAK 6. panta formulējums, ne jēga neliedz personai pēc savas brīvas gribas skaidri vai klusējot atteikties no lietas taisnīgas izskatīšanas garantijām. Tomēr šī atteikšanās ir jākonstatē nepārprotami. Kā piemērus skat. ECT spriedumus, 2006. gada 1. marts, *Sejdovic* pret Itāliju (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 86. punkts), kā arī 2018. gada 13. marts, *Vilches Coronado* un citi pret Spāniju (CE:ECHR:2018:0313JUD005551714, 36. punkts). Šajā nozīmē skat. arī spriedumu, 2020. gada 13. februāris, *Spetsializirana prokuratura* (Tiesas sēde apsūdzētā prombūtnē) (C-688/18, EU:C:2020:94, 37. punkts).

³⁶ Gadījumā, ja šos nosacījumus nevar ievērot, jo, neraugoties uz kompetento valsts iestāžu šajā ziņā pieliktajām pūlēm, nevar noskaidrot apsūdzētā atrašanās vietu, Direktīvas 2016/343 8. panta 4. punktā un 9. pantā tiek prasīts, lai dalībvalstis nodrošinātu jaunu lietas izskatīšanas procedūru.

94. Pirmajā gadījumā, kas minēts šīs direktīvas 8. panta 2. punkta a) apakšpunktā, runa ir par apsūdzētā informēšanu. Tas paredz situāciju, kad šī persona ir tikusi laikus informēta par tās lietas izskatīšanu tiesā un neierašanās tiesā sekām. No minētās direktīvas 36. apsvēruma izriet, ka šo informēšanu var atzīt par atbilstošu, pirmkārt, ja minētā persona ir tikusi uzaicināta ierasties tiesā personīgi vai ja tā ir savlaicīgi oficiāli informēta par tiesas sēdes laiku un vietu, izmantojot citus līdzekļus, kas tai ļāvis uzzināt par to, un, otrkārt, ja tai ir darīts zināms, ka notiesājošs spriedums attiecībā uz viņu var tikt pieņemts, ja tā neieradīsies tiesā. Saskaņā ar šīs pašas direktīvas 38. apsvērumu kompetentajām valsts iestādēm ir jāizrāda visa pienācīgā rūpība, lai informētu konkrēto personu, un šai pēdējai minētajai ir jāizrāda visa pienācīgā rūpība šo informāciju saņemt³⁷, lai kļūdētu jebkādas šaubas par tās vēlmi nepiedalīties lietas izskatīšanā tiesā.

95. Otrais gadījums, kurš savukārt minēts Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta b) apakšpunktā, attiecas uz apsūdzētā pārstāvību, ko veic advokāts. Tajā ir runa par situāciju, kad šī persona, būdama informēta par savas lietas izskatīšanu tiesā, apzināti ir izvēlējusies, lai to pārstāvētu juridiskās palīdzības sniedzējs tā vietā, lai personiski ierastos tiesā pati³⁸. Šī izvēle principā var pierādīt, ka persona ir atteikusies personīgi klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, vienlaikus nodrošinot savas tiesības uz aizstāvību, līdz ar ko tā vēlāk nevarēs atsaukties uz šīs direktīvas 9. pantā paredzētajām tiesībām uz lietas izskatīšanu no jauna.

96. Ņemot vērā šos apstākļus, nekas neliedz apsūdzētajam, attiecībā uz kuru turklāt ir pieņemts atgriešanas lēmums, ko papildina iecelšanas un uzturēšanās aizliegums, atteikties klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā. Proti, šīs tiesības attiecas uz ikvienu apsūdzēto personu kriminālprocesā neatkarīgi no tās juridiskā statusa dalībvalstī³⁹.

97. Tomēr tādā situācijā, kāda ir izskatāmajā lietā, šādu atteikšanos ir jāaptver īpašām garantijām.

98. Pirmkārt, apsūdzētā atteikšanās no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā saskaņā ar Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta a) apakšpunktu pati par sevi nozīmē, ka šī persona faktiski var atteikties no šīm tiesībām skaidrā veidā. Proti, nevar uzskatīt, ka minētā persona ir labprātīgi un nepārprotami atteikusies no minētajām tiesībām, ja tai ir atņemta pārvietošanās brīvība vai nu sakarā ar tās aizturēšanu izraidīšanas pasākuma izpildei, vai arī sakarā ar tai noteikto iecelšanas un uzturēšanās aizliegumu. Šādā situācijā kompetentajām valsts iestādēm būtu jāparedz īpaši pasākumi, lai pati persona varētu klātienē ierasties uz lietas izskatīšanu tiesā (piemēram, atļaujot atstāt aizturēšanas telpas, atliekot izraidīšanu vai arī apturot iecelšanas un uzturēšanās aizliegumu), un par tiem ir jāinformē šī persona.

99. Otrkārt, apsūdzētā atteikšanās no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā saskaņā ar Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta b) apakšpunktu nozīmē, ka ir jāņem vērā apsūdzētās un no teritorijas izraidītās personas advokāta īstenotās pārstāvības kārtība. Atgādināšu, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa piešķir lielu nozīmi tam, lai apsūdzētā nepiedalīšanās savas lietas izskatīšanā

³⁷ Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru valsts tiesām ir jāizrāda pienācīga rūpība, uzaicinot apsūdzēto uz tiesu pareizā un pienācīgā veidā. Skat., piemēram, ECT spriedumus, 1985. gada 12. februāris, *Colozza* pret Itāliju (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 32. punkts), un 2018. gada 12. jūnijs, M. T. B. pret Turciju (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, 49.–53. punkts). Tas nozīmē, ka viņš jābrīdina par tiesas sēdes noturēšanu ne vien tā, lai viņam būtu zināms tiesas sēdes datums, laiks un vieta, bet arī tā, lai viņam būtu pietiekami daudz laika sagatavot savu aizstāvību un ierasties tiesas priekšā. Šajā nozīmē skat. ECT spriedumu, 2018. gada 28. augusts, *Vyacheslav Korchagin* pret Krieviju (CE:ECHR:2018:0828JUD001230716, 65. punkts).

³⁸ Skat. arī Direktīvas 2016/343 37. apsvērumu.

³⁹ Šajā sakarā skat. Direktīvas 2016/343 12. apsvērumu.

tiesā netiktu sodīta, atkāpjoties no tiesībām uz aizstāvja palīdzību⁴⁰. Proti, “lai gan tās nav absolūtas, ikviena apsūdzētā tiesības uz efektīvu aizstāvību ar advokāta palīdzību, ja nepieciešams, ar valsts nozīmēta advokāta starpniecību, ir viens no taisnīgas tiesas pamatelementiem. Apsūdzētais nezaudē iespēju tās izmantot tikai tādēļ, ka viņš nav piedalījies debatēs”⁴¹. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas norādīto “krimināltiesību sistēmas taisnīguma interesēs izšķiroša nozīme ir tam, lai apsūdzētais tiktu *pienācīgi* aizstāvēts gan pirmajā instancē, gan apelācijas instancē”⁴². Ciktāl, kā par to liecina arī izskatāmā lieta, izraidīšanas pasākuma izpilde rada risku, ka var tikt pārtraukta saziņa starp apsūdzēto un viņa advokātu, manuprāt, īpaša uzmanība ir jāpievērš šīs pārstāvības kārtībai.

100. Treškārt, tādas garantijas ir vajadzīgas, ņemot vērā Direktīvas 2016/343 mērķus, kas ir izklāstīti šo secinājumu 72. un nākamajos punktos. Proti, lai gan šīs direktīvas 8. panta 2. punktā Savienības likumdevējs atzīst apsūdzētā tiesības atteikties ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā, tomēr, ņemot vērā tiesību uz lietas taisnīgu izskatīšanu fundamentālo raksturu un ar atteikšanos ierasties tiesā saistītās sekas, ir nepieciešams, lai šī atteikšanās tiktu formulēta apstākļos, kas neatstāj nekādas šaubas.

101. Ņemot vērā visus šos elementus, uzskatu, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas neliedz dalībvalstij tiesāt trešās valsts valstspiederīgo, attiecībā uz kuru ir pieņemts atgriešanas lēmums, ko papildina aizliegums ieceļot un uzturēties valsts teritorijā, bez viņa klātbūtnes ar nosacījumu, ka šī persona ne tikai ir savlaicīgi informēta par tiesas sēdi un neierašanās tiesā sekām, bet tai ir arī nodrošināti īpaši pasākumi, lai tā varētu ierasties uz šo sēdi, un ka tā ir labprātīgi un nepārprotami atteikusies no šīm tiesībām vai arī šo personu, tai esot informētai par minēto sēdi, pienācīgi pārstāv tās pilnvarots vai valsts nozīmēts advokāts.

2. Situācija, kad apsūdzētais ir paudis atteikšanos no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā (ceturtais jautājums)

102. Ar ceturto prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa vaicā Tiesai, vai Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalsts var tiesāt apsūdzēto bez viņa klātbūtnes, ja šī persona, pēc tam kad tā ir tikusi informēta par neierašanās tiesā sekām, izmeklēšanas laikā nepārprotami ir paudusi atteikšanos no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā pirms tiesas datuma noteikšanas.

103. Uzskatu, ka šīs direktīvas 8. panta 2. punktā Savienības likumdevējs nav skaidri paredzējis iesniedzējtiesas norādīto situāciju.

104. Šādos apstākļos tāpat ir jānoskaidro, vai dalībvalsts var paredzēt, ka persona tiek tiesāta bez tās klātbūtnes arī kādā citā situācijā, kas nav skaidri paredzēta Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punktā. Taču, kā tika norādīts šo secinājumu 89. punktā, atšķirība starp šīs direktīvas 8. panta 2. un 3. punktā paredzēto tiesisko regulējumu un minētās direktīvas 8. panta 4. punktā paredzēto tiesisko regulējumu ir saistīta nevis ar iespēju tiesāt personu bez tās klātbūtnes, bet gan ar sekām attiecībā uz šāda aizmuguriska procesa rezultātā pasludināta sprieduma izpildi.

⁴⁰ Skat. it īpaši ECT 2001. gada 14. jūnija spriedumu *Medenica* pret Šveici (CE:ECHR:2001:0614JUD002049192), kurā šī tiesa attiecībā uz ieinteresēto personu, kura bija savlaicīgi tikusi informēta par kriminālvajāšanu, kas pret viņu uzsākta, un par viņas lietas izskatīšanas laiku tiesā, norāda, ka “tiesas debašu laikā [viņas] aizstāvību nodrošināja abi viņas izvēlētie advokāti” (56. punkts).

⁴¹ Šajā nozīmē skat. ECT spriedumus, 2001. gada 13. februāris, *Krombach* pret Franciju (CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, 89. punkts), un 2006. gada 1. marts, *Sejdovic* pret Itāliju (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 91. punkts).

⁴² Skat. it īpaši ECT spriedumu, 2006. gada 1. marts, *Sejdovic* pret Itāliju (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 91. punkts). Mans izcēlums.

105. Proti, pirmkārt, Direktīvas 2016/343 8. panta 2. un 3. punktā minētās tiesību normas ir jāinterpretē šauri, jo jebkura atteikšanās no tiesībām ierasties tiesā nozīmē tāda sprieduma izpildi, kas pieņemts aizmuguriska procesa rezultātā, un neiespējamību apsūdzētajam prasīt lietas izskatīšanu no jauna. Tieši šā iemesla dēļ šīs direktīvas 8. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktā minētie gadījumi attiecas uz situācijām, kurās šī persona, būdama informēta par savas lietas izskatīšanas tiesā laiku un vietu⁴³, zina, ka pret viņu ir uzsākts kriminālprocess, un saprot apsūdzības būtību un iemeslu, un, ņemot to vērā, nepārprotami atsakās personīgi ierasties tiesā.

106. Taču tāda atteikšanās, kas ir izteikta “iepriekš” izmeklēšanas laikā, nav nepārprotama, jo tas, ka apsūdzētais tiek informēts par neierašanās tiesā sekām, neļauj viņam tās novērst. Proti, šī atteikšanās notiek agrīnā kriminālprocesa stadijā, kurā kompetentā tiesībsargājošā iestāde izmeklē lietu, tas ir, veic izmeklēšanu par faktiem, kas var būt vai nebūt uzskatāmi par tādiem, kuri veido noziedzīga nodarījuma sastāvu. Ja tiktu atzīts, ka tāda atteikšanās nozīmē arī personas piekrišanu tikt tiesātai bez savas klātbūtnes, tas tādējādi būtu pretrunā Savienības likumdevēja izklāstītajiem principiem un Eiropas Cilvēktiesību tiesas izstrādātajam judikatūras virzienam. Atgādināšu, ka tas prasa, lai šai personai personīgi tiktu izsniegtas pret to vērstās apsūdzības un lai tā būtu tikusi pareizi un pienācīgi uzaicināta ierasties tiesā⁴⁴. Pretējā gadījumā nepieciešams, lai šī atteikšanās tiktu konstatēta, pamatojoties uz precīziem, objektīviem un atbilstošiem faktiem, kas ļauj pierādīt, ka minētā persona ir bijusi informēta par to, ka pret viņu ir uzsākts kriminālprocess, ka viņa ir sapratusi apsūdzības raksturu un pamatu un ka viņa tātad ir nepārprotami atteikusies no savām tiesībām ierasties tiesā un sevi aizstāvēt⁴⁵. Katrā ziņā saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas norādīto nepietiek ar to, ka apsūdzētais “ir nojautis” par kriminālvajāšanas uzsākšanu pret viņu⁴⁶.

107. Otrkārt, Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktā minēto situāciju precizitāte, manā ieskatā, liecina par Savienības likumdevēja vēlmi izsmeloši un aiz tiesiskās noteiktības apsvērumiem paredzēt gadījumus, kad ir jāuzskata, ka personas, kura nav ieradusies uz savas lietas izskatīšanu tiesā, procesuālās tiesības nav tikušas pārkāptas. Protams, šeit ir runa par dalībvalstīm kopīgiem minimāliem noteikumiem. Tomēr to definēšanai ir jāļauj veicināt tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, atvieglojot nolēmumu savstarpēju atzīšanu krimināllietās⁴⁷. Šādos apstākļos, ja tiktu atzīts, ka dalībvalsts var tiesāt personu bez tās klātbūtnes un ar tās piekrišanu kāda cita, šīs direktīvas 8. panta 2. punktā neminēta, iemesla dēļ, pastāvētu risks neievērot šo mērķi.

⁴³ Šajā kontekstā atgādināšu, ka jēdziens “lietas izskatīšana, kurā ir pieņemts nolēmums”, saskaņā ar Tiesas norādīto Savienībā ir jāinterpretē autonomi un vienoti neatkarīgi no kvalifikācijas un materiālo tiesību normām, kā arī no procesuālajām normām, kas pēc to rakstura dažādās dalībvalstīs krimināltiesību jomā ir atšķirīgas. Tiesa šo jēdzienu ir definējusi tādējādi, ka tas attiecas uz lietas izskatīšanu, kurā ir pieņemts tiesas nolēmums par personas galīgu notiesāšanu. Gadījumā, ja kriminālprocesam ir bijušas vairākas instances, kurās ir pieņemti secīgi nolēmumi, Tiesa atzīst, ka minētais jēdziens attiecas uz pēdējo šā procesa instanci, kurā tiesa, izvērtējusi lietu gan no faktu, gan tiesību skatpunkta, ir pieņēmusi galīgu nolēmumu par ieinteresētās personas vainu un ir tai piespriedusi brīvības atņemšanas sodu. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 22. decembris, *Ardic* (C-571/17 PPU, EU:C:2017:1026, 63.–65. punkts un tajos minētā judikatūra).

⁴⁴ Kā piemērus skat. ECT spriedumus, 1985. gada 12. februāris, *Colozza* pret Itāliju (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 32. punkts), un 2018. gada 12. jūnijs, M. T. B. pret Turciju (CE:ECHR:2018:0612JUD004708106, 49.–53. punkts). Saskaņā ar šīs tiesas judikatūru tādu atteikšanos nevar izsecināt ne no neskaidrām un neoficiālām zināšanām (skat. it īpaši ECT, 2006. gada 23. maijs, *Kounov* pret Itāliju (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 47. punkts)), ne no vienkārša pieņēmuma, ne arī vienkārši no bēguļojošas personas statusa (skat. ECT, 1985. gada 12. februāris, *Colozza* pret Itāliju (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 28. punkts)).

⁴⁵ Skat. ECT spriedumus, 2006. gada 1. marts, *Sejdovic* pret Itāliju (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 98. un 99. punkts); 2006. gada 23. maijs, *Kounov* pret Bulgāriju (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 47. punkts); 2017. gada 26. janvāris, *Lena Atanasova* pret Bulgāriju (CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, 52. punkts), kā arī 2017. gada 2. februāris, *Abbou* pret Franciju (CE:ECHR:2017:0202JUD004492113, 62.–65. punkts).

⁴⁶ Skat. ECT, 1985. gada 12. februāris, *Colozza* pret Itāliju (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 28. punkts).

⁴⁷ Skat. Direktīvas 2016/343 2., 3., 4. un 10. apsvērumu.

108. Tādējādi, ņemot vērā šos apstākļus, uzskatu, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tas, ka dalībvalsts var uzskatīt, ka persona ir labprātīgi atteikusies klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ja šī persona, lai gan ir bijusi informēta par neierašanās tiesā sekām, šo gribu ir paudusi izmeklēšanas laikā stadijā, kurā datums lietas izskatīšanai tiesā nebija noteikts.

109. Taisnība, ka aplūkojamā gadījumā ieinteresētās personas atteikšanos no tiesībām klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā aptvēra garantiju minimums. Saskaņā ar Tiesas rīcībā esošo informāciju šai personai faktiski bija klāt tās advokāts, kuru bija nozīmējusi valsts. Viņai tika paziņots par izmeklēšanas uzsākšanu pret viņu, un tulka klātbūtnē tā iepazinās ar savām tiesībām, tostarp tām, kas izklāstītas *NPK* 269. pantā, attiecībā uz “aizmuguriska” procesa norisi un sekām. Lai gan tā paziņoja, ka saprot šīs tiesības un nevēlas piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, tas nemaina to, ka tā nesaņēma nedz apsūdzības raksta kopiju, nedz rīkojumu par pirmstiesas uzklaušanās datumu 2020. gada 23. jūlijā, jo bija tikusi izraidīta no teritorijas 2020. gada 16. jūnijā un viņas adrese līdz pat šim brīdim nav zināma. No minētā izriet, ka šī persona tāpat savlaicīgi netika informēta par savas lietas izskatīšanas tiesā laiku un vietu Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē, līdz ar ko viņu nevar uzskatīt par labprātīgi un nepārprotami atteikušos būt klāt šajā tiesā.

D. Procesuāla pienākuma esamība klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā (trešais jautājums)

110. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā Tiesai, vai Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punktam, saskaņā ar kuru dalībvalstis nodrošina, lai apsūdzētajam būtu tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir paredzēts, ka šai personai ir pienākums ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

111. Šā jautājuma pamatā ir fakts, ka saskaņā ar *NPK* 269. panta 1. un 2. punktu apsūdzētā klātbūtne tiesas sēdē ir obligāta gadījumā, ja viņš ir izdarījis smagu noziegumu, kā tas ir pamatlietā, vai ja tas ir nepieciešams objektīvās patiesības noskaidrošanai⁴⁸.

112. Ir skaidrs, ka ne Direktīvas 2016/343 regulējuma priekšmets, ne tās mērķis nav noteikt aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem pienākumu ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

113. Šī direktīva ir vērsta uz to, lai “stiprinātu” apsūdzēto kriminālprocesā tiesības uz taisnīgu tiesu, pieprasot dalībvalstīm nodrošināt, lai šīm personām būtu tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā. Kā esmu norādījis iepriekš, minētās direktīvas 8. pantā šīm valstīm ir noteikts pozitīvs pienākums, jo tām ir jāveic pasākumi, lai aizsargātu no Hartas 47. un 48. panta izrietošās tiesības.

114. Tātad Direktīvas 2016/343 8. panta vienīgais regulējuma priekšmets un mērķis ir tā 1. punktā nostiprināt apsūdzētā tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā un 2. punktā definēt šo tiesību robežas, precizējot nosacījumus, ar kādiem šī persona var no tām atteikties⁴⁹. Proti, šīs direktīvas 35. apsvērumā Savienības likumdevējs precizē, ka šīs tiesības nav absolūtas, jo ar konkrētiem nosacījumiem minētā persona var no tām skaidri vai klusējot atteikties. Pretēji tam,

⁴⁸ Tomēr jānorāda, ka šim noteikumam ir vairāki izņēmumi. It īpaši, *NPK* 269. panta 4. punktā ir precizēts, ka ieinteresētās personas klātbūtne nav obligāta, ja tas netraucē noskaidrot objektīvo patiesību, ja tā atrodas ārpus Bulgārijas Republikas teritorijas un ja tās dzīvesvieta nav zināma.

⁴⁹ Skat. arī Direktīvas 2016/343 35. apsvērumu.

ko savos apsvērumos apgalvo Komisija, es uzskatu, ka Savienības likumdevējs tātad tomēr nostiprina *tiesības* klātienē nepiedalīties lietas izskatīšanā tiesā, gluži kā Direktīvas 2016/343 7. pantā tas nostiprina *tiesības klusēt un tiesības neliecināt pret sevi*.

115. Turklāt tiesnesis Dž. Bonello savā piekritošajā viedoklī saistībā ar spriedumu lietā *Van Geyselghem* pret Beļģiju⁵⁰ ir norādījis, ka “[apsūdzētā] tiesības klātienē nepiedalīties lietas izskatīšanā tiesā pietiekami cieši atbilst viņa tiesībām klusēt. Ja – atzītu tiesas spriešanas ieguvumu vārdā – apsūdzētā klātbūtne savas lietas izskatīšanā tiesā tiktu uzskatīta par priekšnosacījumu jebkādam aizstāvībai, tādus pašus argumentus varētu izvirzīt, lai liktu viņam atteikties no savām tiesībām klusēt, tas ir, arī atsaucoties uz pareizas tiesvedības interesēm [...]. Praksē es nespēju iztēloties lietu, kurā, meklējot līdzsvaru starp sabiedrības interesēm un šīm apsūdzētā pamattiesībām (pat ja atzītu, ka tamlīdzīgs vingrinājums ir leģitīms), šis pēdējās atkāptos pirmo priekšā”.

116. Protams, kā to ir norādījusi Tiesa, Direktīvas 2016/343 regulējuma priekšmets ir paredzēt kopējus minimālos noteikumus un tātad tā nav pilnīgs un izsmeļošs instruments, kura mērķis būtu noteikt visus nosacījumus tiesas nolēmuma pieņemšanai⁵¹. Proti, šīs direktīvas 48. apsvērumā Savienības likumdevējs precīzē, ka dalībvalstīm būtu jāvar paplašināt “[minētajā] direktīvā noteiktās tiesības, lai nodrošinātu augstāku aizsardzības līmeni”. Taču man šķiet, ka, pieprasot apsūdzētajam piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, dalībvalsts nevis paplašina šīs personas tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, bet gan, gluži pretēji, ierobežo tās, pārveidojot tās par pienākumu un izslēdzot iespēju pēc saviem ieskatiem atteikties no piedalīšanās tajā, kas tomēr ir skaidri atzīta šajā pašā direktīvā. Tātad nevar uzskatīt, ka ar šādu pasākumu tiek veicināta minētās personas procesuālo tiesību pastiprināšana, ņemot vērā, ka tad, ja to prasa svarīgas intereses, dalībvalstis var īstenot pasākumus, lai nodrošinātu ieinteresētās personas ierašanos uz lietas izskatīšanu tiesā, piemēram, tūlītēju ierašanos tiesā vai arī tiesas uzraudzības noteikšanu ieinteresētajai personai vai tās ieviešanu pirmstiesas apcietinājumā.

117. Šī interpretācija atbilst Eiropas Cilvēktiesību tiesas izstrādātajai judikatūrai. Lai gan tā atzīst, cik svarīga ir apsūdzētā ierašanās tiesā, ņemot vērā gan viņa tiesības tikt uzklautam, gan nepieciešamību pārbaudīt viņa apgalvojumu pareizību un tos salīdzināt ar cietušā un liecinieku teikto, tā atstāj dalībvalstīm pilnīgu rīcības brīvību attiecībā uz procesuālo noteikumu izstrādi, lai nodrošinātu debatēm sacikstes raksturu un “veicinātu” apsūdzētā klātbūtni. Tādējādi šī tiesa tikai aicina valsts likumdevēju “atturēt” no nepamatotas neierašanās tiesā⁵², izmantojot līdzekļus, kas tām ir pieejami valsts tiesību sistēmā. Kā par to liecina izmantotā terminoloģija, minētā tiesa tātad nenostiprina nekādu pienākumu apsūdzētajam ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

118. Ņemot vērā visus šos elementus, es ierosinu Tiesai nospriest, ka Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkts, saskaņā ar kuru dalībvalstis nodrošina, lai apsūdzētajiem būtu tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru apsūdzētajam ir pienākums ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.

⁵⁰ Skat. tiesneša Džovanni Bonello [*Giovanni Bonello*] piekritošo viedokli saistībā ar ECT 1999. gada 21. janvāra spriedumu *Van Geyselghem* pret Beļģiju (CE:ECHR:1999:0121JUD002610395).

⁵¹ Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2018. gada 19. septembris, *Milev* (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, 45.–47. punkts), un 2020. gada 13. februāris, *Spetsializirana prokuratura* (Tiesas sēde apsūdzētā prombūtnē) (C-688/18, EU:C:2020:94, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁵² Skat. it īpaši ECT spriedumus, 1993. gada 23. novembris, *Poitrimol* pret Franciju (CE:ECHR:1993:1123JUD001403288, 35. punkts), un 2015. gada 9. jūlijs, *Tolmachev* pret Igauniju (CE:ECHR:2015:0709JUD007374813, 47. punkts).

V. Secinājumi

119. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Sofiyski Rayonen sad* (Sofijas rajona tiesa, Bulgārija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/343 (2016. gada 9. marts) par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā 8. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāda valsts prakse, saskaņā ar kuru attiecībā uz trešās valsts valstspiederīgo tiek izpildīts izraidīšanas pasākums, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, kaut gan pret šo personu ir izvirzīta apsūdzība kriminālprocesā par smaga nozieguma izdarīšanu, ja kompetentās valsts iestādes nepieņem īpašus noteikumus, kas ļauj šim valstspiederīgajam piedalīties savas lietas izskatīšanā tiesā.

Šādos apstākļos pirms izraidīšanas rīkojuma pieņemšanas, ko papildina ieceļošanas un uzturēšanās aizliegums, ir nepieciešams pārbaudīt, vai šā pasākuma tūlītēja izpilde ir saderīga ar apsūdzētā tiesībām uz aizstāvību un, attiecīgā gadījumā, vai nav pamats atlikt izraidīšanu vai atsaukt vai apturēt ieceļošanas un uzturēšanās aizliegumu saskaņā ar šīs direktīvas 9. pantu un 11. panta 2. punktu.

2) Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas neliedz dalībvalstij tiesāt trešās valsts valstspiederīgo, attiecībā uz kuru ir pieņemts atgriešanas lēmums, ko papildina aizliegums ieceļot un uzturēties valsts teritorijā, bez viņa klātbūtnes ar nosacījumu, ka šī persona ne tikai ir savlaicīgi informēta par tiesas sēdi un neierašanās tiesā sekām, bet tai ir arī nodrošināti īpaši pasākumi, lai tā varētu ierasties uz šo sēdi, un ka tā ir labprātīgi un nepārprotami atteikusies no šīm tiesībām vai arī šo personu, tai esot informētai par minēto sēdi, pienācīgi pārstāv tās pilnvarots vai valsts nozīmēts advokāts.

3) Direktīvas 2016/343 8. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tas, ka dalībvalsts var uzskatīt, ka persona ir labprātīgi atteikusies klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ja šī persona, lai gan ir bijusi informēta par neierašanās tiesā sekām, šo gribu ir izteikusi izmeklēšanas laikā stadijā, kurā tiesas sēdes datums nebija noteikts.

4) Direktīvas 2016/343 8. panta 1. punkts, saskaņā ar kuru dalībvalstis nodrošina, lai apsūdzētajiem būtu tiesības klātienē piedalīties lietas izskatīšanā tiesā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir paredzēts, ka apsūdzētajam ir pienākums ierasties uz savas lietas izskatīšanu tiesā.